

VIEŠOJO INTERESO PROBLEMA CIVILINIO PROCESO TEISĖJE**Egidijus Krivka ***

*Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 93
Elektroninis paštas ekrivka@mruni.eu*

Pateiktas 2007 m. kovo 22 d., parengtas spausdinti 2007 m. spalio 9 d.

Santrauka. Šiame straipsnyje analizuojama viešojo intereso apibrėžtumo problema civilinio proceso teisėje ir praktikoje. Civilinio proceso teisės normose įtvirtintos viešojo intereso sąvokos įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir neįtvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, kuriais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą. Todėl viešojo intereso sąvokos neapibrėžtumas yra labai sudėtinga civilinio proceso įstatymų aiškinimo ir taikymo problema.

Straipsnyje atliekama viešojo intereso analizė ir nustatomi viešojo intereso subjektai bei dalykas. Tai leido suformuluoti ir pateikti viešojo intereso sąvokos apibrėžimą. Straipsnyje viešasis interesas vertinamas kaip savarankiškas teisinės gynybos ir teisinės apsaugos dalykas. Aptariamos viešojo intereso apsaugos garantijos civiliniame procese. Apibrėžiamos viešojo intereso gynimo ir viešojo intereso apsaugos sąvokos.

Pateikiamos viešojo intereso apsaugos ir gynimo teisinės priemonės, kuriomis būtų siekiama objektyviai, aiškiai ir tiksliai apibrėžti viešojo intereso sąvoką, nustatyti jo ribas, kriterijus, apsaugos ir gynimo principus, užtikrinti viešojo ir privačių interesų pusiausvyrą, reglamentuoti viešojo intereso objektus ir jo gynimo subjektų veiklą bei viešojo intereso gynimo civilinį procesą.

Viešojo intereso apsauga ir gynimas yra susiję su asmens teisių ir laisvių ribojimais, todėl straipsnyje teigiama, kad tokie apribojimai laikomi pagrįstais, jeigu atitinka teisėtumo ir demokratinio būtinumo kriterijus. Apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu, o ribojimo priemonės turi būti proporcingos siekiamam teisėtam tikslui (proporcingumo principas). Viešasis interesas ir asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas negali būti priešinamos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą. Viešojo intereso bei asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų teisingos pusiausvyros principas turėtų būti taikomas sprendžiant viešojo intereso gynimo civilines bylas, aiškinant ir kuriant viešojo intereso apsaugos garantijas nustatančias civilinio proceso teisės normas.

Pagrindinės sąvokos: viešasis interesas, viešojo intereso apsauga, viešojo intereso gynimas, viešojo intereso subjektai, viešojo intereso dalykas, viešojo intereso gynimo principai, viešojo intereso ribos, viešųjų ir privačių interesų derinimas, interesų pusiausvyra.

IVADAS

Viešasis interesas socialiniu požiūriu yra konstitucinė vertybė [1]. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse [2] (toliau – CPK) įtvirtintose teisės normose sąvoka „viešasis interesas“ pavartota 16 kartų. Visais atvejais ši sąvoka yra civilinio proceso teisės normos hipotezę sudaranti aplinkybė. Teisinė hipotezė yra būtinas kiekvienos teisės normos elementas. Civilinio proceso teisės normos hipotezėje nurodomos aplinkybės (juridiniai faktai), kurioms esant atsiranda, pasikeičia ar

išnyksta civilinio proceso teisės normos dispozicijoje nustatytos civilinės procesinės teisės ir pareigos. Todėl hipotezė yra teisės normos elementas, sujungiantis teisės normą su realiu gyvenimu. Tai elgesio taisyklės veikimo ir taikymo sąlyga. Jeigu hipotezės nebūtų, visa teisės norma netektų prasmės, nes būtų neaišku, kokiais atvejais ir kam ją reikia taikyti. Hipotezė kartu su dispozicija pajėgi atlikti teisinio reguliavimo funkciją [3, p. 225]. Iš to darytina išvada, kad kiekviena teisės normos hipotezė turi būti aiški ir tiksli, o joje vartojamos sąvokos – visų vienodai suprantamos. Tačiau civilinio proceso teisės normose įtvirtintos viešojo intereso sąvokos įstatymų leidėjas ne tik nepaaiškina, bet ir neįtvirtina jokių objektyvių kriterijų arba norminių požymių, ku-

* Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Civilinio proceso katedros docentas.

riais remdamiesi galėtume užtikrinti vienodą šios sąvokos aiškinimą. Teisės literatūroje šią problemą siūloma spręsti paliekant viešojo intereso sąvokos aiškinimą vien tik teismų praktikai [4, p. 267]. Tačiau teismai nekuria teisės normų, todėl negali pateikti norminių viešojo intereso požymių, o gali tik atlikti šios sąvokos aiškinimą konkrečioje situacijoje. Taigi teismai gali pateikti tik vertybinius kriterijus, kurie gali nurodyti tik aiškinimo kryptį, tačiau tokie kriterijai nėra pakankami apibrėžiant viešąjį interesą ir jo ribas. Viešojo intereso sąvoka paprastai aiškinama pasitelkiant „socialiai svarbius tikslus“, „pamatines visuomenės vertybes“, „socialinių teisingumą“, „pagrindinius visuomenės interesus“ ar „konstituciškai svarbų tikslą“ arba nurodoma, kad ji yra „vertinamojo pobūdžio“. Tačiau šios frazės yra ne ką aiškesnės nei pati viešojo intereso sąvoka jos praktinio pavartojimo prasme ir reikalauja tolesnio jų pačių aiškinimo. Todėl viešojo intereso neapibrėžtumas pozityviojoje teisėje yra labai sudėtinga civilinio proceso įstatymų taikymo teorinė ir praktinė problema.

Kai nėra viešąjį interesą apibūdinančių aiškių ir tikslų objektyvių kriterijų arba norminių požymių susiduriame ir su kita problema. Tokiu atveju, viešojo intereso sąvokai esant neišvengiamai plačiai, civiliniame procese atsiranda pernelyg neapibrėžtos diskrecijos galimybė, ir atliekant viešojo intereso aiškinimą civilinėje byloje taikoma konkrečių asmenų individualių vertybių ir kriterijų sistema, kuri priklauso nuo jų socialinės aplinkos, išsilavinimo, teisinės sąmonės ir kitų subjektyvių veiksnių, o tai galėtų nulemti neteisingą viešojo intereso supratimą [5, p. 16]. Šią problemą padidina ir tai, kad viešasis interesas yra daugiau socialinė negu teisinė kategorija, apimanti ekonominius, politinius, socialinius, kultūrinius, dvasinius visuomenės gyvenimo aspektus.

Viešojo intereso sąvoka yra plati, todėl neišvengiamas ir teisės normų, kuriose vartojama ši sąvoka, aiškinimo nevienareikšmiškumas. Aiškos ir tikslios teisės normos garantuoja numatomumą ir teisinį tikrumą, todėl jos turėtų būti formuluojamos kiek galima aiškiau ir tiksliau. Negali būti teisinio saugumo ir teisinio tikrumo, jeigu teisės norma yra nepakankamai aiški ir tikslė ir jeigu ji gali būti įgyvendinta tik *ad hoc* aiškinimo būdu. Siekiant teisės normų, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, nevienareikšmiškumą sumažinti iki minimumo, įstatymuose galima numatyti viešojo intereso objektyvius kriterijus ir norminius požymius. Taip būtų pasiektas didesnis teisinis saugumas ir teisinis tikrumas, kuris leistų teisinių santykių subjektams savo elgesį derinti su teisės reikalavimais.

Šio straipsnio tyrimo objektas – viešojo intereso apibrėžtumo problema civilinio proceso teisėje. Šiame straipsnyje atliktų mokslinių tyrimų tikslas – atskleisti viešojo intereso sampratą, nustatyti viešojo intereso subjektus ir dalyką, išanalizuoti viešojo intereso apsaugos ir viešojo intereso gynimo sąvokas, iširti viešojo intereso apsaugos ir gynimo teisinės priemonės civilinio proceso teisėje ir teismų praktikoje bei įvertinti jų reikšmę. Mokslinio tyrimo tikslui pasiekti taikyti loginis, analizės, sintezės, lyginimo, sisteminės analizės, semantinės

analizės, dokumentų analizės, kontenanalizės, apibendrinimo ir kiti mokslinio tyrimo metodai.

1. VIEŠASIS INTERESAS – SOCIALINĖ TEISINĖ KATEGORIJA

Šiuolaikinėje teisės literatūroje pateikiami skirtingi viešojo intereso apibrėžimai. Viešasis interesas dažnai tapatinamas su visuomeniniu interesu, jis apibrėžiamas kaip „visuomeninis interesas, kurį pripažįsta valstybė ir reguliuoja (užtikrina) teisė“ [6, p. 92]. Kai kurie mokslininkai viešuoju (bendru) interesu laiko gyvybiškai būtiną gausių socialinių grupių ir visos visuomenės būseną, kurią įgyvendinti (pasiekti, apsaugoti, plėtoti) privalo valstybė [7, p. 24–25]. Manoma, kad viešasis interesas atlieka svarbias funkcijas. Jis užtikrina visuomenės ir valstybės pamatines egzistavimo sąlygas ir garantuoja pavienių ir grupinių privačių interesų patenkinimą [8].

Viešojo intereso apibrėžimų pateikiama užsienio valstybių teisės enciklopedijose. *Black's Law Dictionary* viešąjį interesą apibrėžia taip: 1) bendroji visuomenės gerovė, kuri garantuojama pripažinimu ir gynimu; 2) tai, kuo suinteresuota visa visuomenė; ypač interesas, kuriuo grindžiamas valstybinis reguliavimas [9]. Matome, kad apibrėžimai yra tautologiški, nes sąvokai apibrėžti vartojama pati sąvoka. Tai leidžia mums padaryti tik tokią išvadą: viešasis interesas yra teisėtas visuomenės interesas. Kitas teisės žodynas pateikia prasmingesnę viešojo intereso apibrėžimą – viešasis interesas yra „tai, kas geriausia visuomenei, subjektyvus tokių individualių asmenų kaip teisėjas, kitas pareigūnas, arba grupės, tokios kaip įstatymų leidėjas, sprendimas, kas yra gėris bendrai visiems žmonėms“ [10]. Nors šis apibrėžimas taip pat nėra ypač tikslus, tačiau jis pabrėžia subjektyvųjį viešojo intereso aspektą, kuris yra reikšmingas praktikai.

Prancūzijos teisės doktrinoje viešasis interesas (pranc. *interet public*) taip pat dažnai tapatinamas su bendruoju (pranc. *interet general*) arba net nacionaliniu interesu [11]. Laikoma, kad bendrasis interesas kartu yra ir nacijos interesas [12, p. 120].

Žinant, kad viešojo intereso sąvoka nėra tiksliai apibrėžta nei teisės aktuose, nei mokslinėje literatūroje, tikslinga viešojo intereso analizę pradėti tik prieš tai ištyrus socialinių mokslų kategoriją „interesas“ ir kaip ji suprantama teisės doktrinoje. Mokslinėje literatūroje sąvoka „interesas“ taip pat aiškinama skirtingai. Apžvelgus teisės mokslinėje literatūroje pateikiamus intereso kategorijos aiškinimus darytina išvada, kad interesas – tai objektyviai egzistuojantis socialinis poreikis. Suvoktas interesas pasireiškia kaip veikimo paskata. Teisėje svarbu išskirti teisinį interesą. Prie teisinių interesų priskiriami interesai, patenkinami teisinėmis priemonėmis. Teisinis interesas – tai objektyviai egzistuojantis teisės saugomas ir teisėsaugos institucijų ginamas socialinis poreikis, kurį suformuoja socialinės sąlygos ir kuris patenkinamas teisinėmis priemonėmis [13].

Teisiniai interesai gali būti skirstomi į individualius ir viešuosius. Kaip atriboti viešąjį interesą nuo kitų intereso rūšių? Išskirtinis viešojo intereso rūšinis požymis

yra jo viešumas. Ši sąvoka nėra vienareikšmė. *Dabartinės lietuvių kalbos žodyne* sąvoka „viešas“ yra aiškina: 1) visiems skirtas, visuomenės naudojamas; 2) atviras, neslaptas [14, p. 931].

Kaip matyti iš šio paaiškinimo, sąvoka „viešumas“ pirmiausia siejama su bendru vartojimu. Reikšminga tai, kad intereso viešumas (bendrumas) reiškia, jog jo subjektas (turėtojas) yra visuomenė. Kiekviena visuomenė laikoma sudėtinga socialine sistema, nes ji nėra vien ją sudarančių individų paprasta aritmetinė suma, todėl visuomenės intereso taip pat negali sudaryti jos narių privačių interesų paprasta suma. Viešasis interesas taip pat nėra paprasta privačių interesų suma. Europos Sąjungos teisėje taip pat įtvirtinta, kad kolektyviniai interesai – tai interesai, kurie nesudaro individualių asmenų interesų visumos [15, p. 51–55]. Šie teiginiai yra pagrįsti tuo, kad individualūs asmenų interesai dažnai yra priešingi vienas kitam, tarpusavyje nesuderinami, nes jais siekiama tenkinti savo turiniu ir apimtimi skirtingus, kartais net priešingus poreikius. Todėl viešasis interesas ir atskirų asmenų ar jų grupių interesai negali visada būti tapatūs, tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad jie niekada nesutampa. Viešaisiais interesais gali būti pripažįstami ne tik visuomenės poreikiai, bet ir gausių socialinių grupių interesai. Šiuo atveju reikšmingas yra intereso subjektų masiškumas. Teisinėje literatūroje pagrįstai atkreipiamas dėmesys į tai, kad jei egzistuoja statistškai reikšminga asmenų grupė turinti bendrąjį interesą, tai rodo viešojo intereso buvimą [16, p. 31].

Kartais viešieji interesai yra siejami su valstybiniais interesais. Tačiau ir tokiais atvejais manoma, kad valstybiniai interesai neapima visų visuomeninių poreikių ir kad negalima valstybinių interesų priešinti viešiesiems interesams, ir atvirkščiai. Reikia pasakyti, kad ypatingų valstybinių interesų egzistavimo klausimas teisės moksle iki šiol neturi vienareikšmio atsakymo [17, p. 45; 18, p. 75]. Tuo klausimu yra dvi priešingos nuomonės. Vieni pripažįsta, o kiti neigia savarankiško valstybinio intereso buvimą. Ypatingo valstybinio intereso pripažinimo teorija remiasi valstybės ir pilietinės visuomenės priešprieša. Tačiau šiuolaikinė demokratinė visuomenė visur yra veikiamą teisės ir valstybės, tačiau nepriešinama su valstybe [19, p. 12]. Tokiu atveju galime pasakyti, kad demokratinė valstybė suprantama kaip visuomenės politinė organizacija, todėl valstybinius ir visuomeninius interesus galime pripažinti tapačiais. Manome, kad Lietuvoje įstatymų leidėjas, vartodamas sąvokas „visuomenės interesai“ (pvz., Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.26 straipsnio 2 dalis [20], Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 13 straipsnis [21]), „valstybės interesai“ (pvz., Lietuvos Respublikos Konstitucijos 59 ir 136 straipsniai [22]), „Lietuvos Respublikos interesai“ (pvz., Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo 12 straipsnis [23]) jas laiko tapačiomis. Tikslinga būtų vartoti vieną sąvoką „viešasis interesas“, kuri apima ir visuomeninius, ir valstybinius poreikius.

Lingvistiniai sąvokų skirtumai savaime nereiškia skirtingų dalykų ar jų skirtingos socialinės paskirties.

Aiškinant teisės aktuose įtvirtintas teises sąvokas pirmenybė turėtų būti teikiama jų turiniui, bet ne lingvistinei išraiškai (formai) [24; 25].

Visuomenės poreikiai kartu yra ir valstybės reikmė, kadangi valstybė, kaip visos visuomenės organizacija, vykdydama savo funkcijas turi veikti visuomenės interesais. Šiuo aspektu valstybės reikmės yra neatsiejamoms nuo visuomenės interesų ir turi juos atitikti [26; 27; 28].

Tačiau tikslinga atskirti valstybę nuo valstybės institucijų, kurios gali būti linkusios savo institucinius interesus pateikti kaip visuomeninius. Valstybės institucijos nėra viešojo intereso subjektai (turėtojai), jos yra tik viešojo intereso atstovai (agentai). Viešojo intereso agentais taip pat yra nevyriausybines visuomenines organizacijas.

Prokuroras, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti fiziniai bei juridiniai asmenys pagal Lietuvos Respublikos įstatymus civiliniame procese ginantys viešąjį interesą taip pat yra laikytini tik viešojo intereso atstovais, o ne viešojo intereso subjektais.

Interesas gali būti apibūdinamas ne tik pagal subjektus, bet ir pagal dalyką. Kiekvienas interesas turi savo dalyką. Viešumas kaip viešojo intereso rūšinis požymis pasireiškia ne tik per subjektus, bet ir per objektus. Viešojo intereso dalykas yra tas gėris, kuris būtinai visuomenės ar jos dalies funkcionavimui ir vystymuisi. Paprastai įstatymų leidėjas jį išreiškia atitinkamų įstatymų tiksluose ir principuose. Įstatymo leidėjo uždavinys – sukurti ir išlaikyti pusiausvyrą tarp viešojo ir privataus interesų patenkinimo galimybių. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) yra pastebėjęs, kad „įstatymų leidžiamajai valdžiai yra suteikta teisė nustatyti viešojo intereso ribas konkrečiuose santykiuose, o sprendimai dėl viešojo intereso apibrėžimo ir jo patenkinimo būdo turi būti realiai pagrįsti“ [1].

Apibrėžiant viešojo intereso dalyką kaip bendrąją visuomenės gerovę susiduriama su kai kuriomis problemomis. Bendroji gerovė – tai, kas yra objektyviai reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar visuomenės daliai. Atrodytų, kad tokiais racionaliais argumentais apibrėžta gerovė turėtų būti lengvai suprantama kiekvienam žmogui. Toks bendrosios gerovės kriterijus turėtų padėti kiekvieną socialinį faktą, kiekvieną veiksmą, kurio imamasi arba ketinama imtis, vertinti kaip atitinkantį arba kaip neatitinkantį viešąjį interesą. Tačiau taip nėra. Pirmiausia dėl to, kad nėra tokio dalyko, kurį galima būtų vienareikšmiškai apibrėžti kaip bendrąją gerovę, kurią visi žmonės vienodai vertintų ir dėl jos sutartų. Lemia ne tai, kad kai kurie žmonės siekia kitokių dalykų nei bendrosios gerovės, bet tas fundamentalus dalykas, jog skirtingi individai ar jų grupės bendrąją gerovę suvokia skirtingai. Tik kartais kai kurie tokie nesutarimai gali būti švelninami kompromisais, tačiau ir kompromisas būna neįmanomas, jei susiduriame su neįveikiamai skirtingomis pamatinėmis vertybėmis. Net jei būtų pakankamai tiksliai apibrėžtos sąvokos „bendra“ ir „gerovė“ ir jos būtų vienodai įsisąmonintos bei pasirodytų visiems priimtinos, tai dar nereikštų problemos sprendimo ir neduotų apibrėžtų atsakymų į kitus konk-

rečius klausimus, pavyzdžiui, į klausimus dėl bendros gerovės įgyvendinimo būdų [29, p. 278].

Dažnai įstatymų leidėjas teisės aktuose įtvirtina normą, kurioje pavartoja sąvoką „viešasis interesas“ ir nepateikia jos apibrėžimo, todėl tokia teisės norma įstatymus taikantiems vykdomosios ir teisminės valdžios subjektams iš esmės suteikia diskrecinę galią. Tokiais atvejais svarbu, kad minėti subjektai paprastai turi teisę iš keleto teisiškai leistinų sprendimų rinktis vieną, jų nuomone, tinkamiausią, t. y. jie sprendžia, kas yra viešojo intereso dalykas. Todėl praktikoje apie viešojo intereso dalyką sprendžia šie subjektai. Tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad atskiri privatūs asmenys arba socialinės grupės negali spręsti apie viešojo intereso dalyką ir taip pat jį įgyvendinti. Atskiri individai, o ypač socialinės grupės, gali spręsti, kas yra viešojo intereso dalykas, todėl viešojo intereso dalykas dažnai yra įvairių vertybių ir nuomonių konkurencijos rezultatas [30, p. 6–11].

Darytina išvada, kad viešojo intereso sampratą geriausiai atspindi toks apibrėžimas: **viešasis interesas** – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos atskirų grupių bendri neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos lemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. **Viešojo intereso subjektai** – visuomenė ir jos socialinės grupės. **Viešojo intereso dalykas** – visuotinė visuomenės gerovė.

2. VIEŠASIS INTERESAS – TEISMINĖS GYNYBOS IR TEISINĖS APSAUGOS DALYKAS

Viešasis interesas yra savarankiškas teisminės gynybos ir teisinės apsaugos dalykas. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad viešojo intereso negalėtų apginti teismas, į kurį buvo kreiptasi, taip pat kad teismas, sprenddamas bylą, būtų priverstas priimti tokį sprendimą, kuriuo būtų pažeidžiamas viešasis interesas, vadinasi, ir kuri nors Konstitucijoje įtvirtinta, jos ginama ir saugoma vertybė, asmens teisė ar laisvė [31]. Valstybė, vykdydama savo funkcijas, yra konstituciškai įpareigota užtikrinti ir tenkinti viešąjį interesą [26]. Viena vertus, įstatymų leidėjas, vykdydamas šią pareigą, civilinio proceso įstatymuose, derindamas privačius ir viešuosius interesus, siekdamas šių interesų pusiausvyros, nustato viešojo intereso **apsaugos garantijas**, kurios dažniausiai pasireiškia kaip dispozityvumo principo ribojimai ir didesnis nei įprastai teisėjo aktyvumas. Kita vertus, įstatymų leidėjas nustato, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar asmenys gali viešąjį interesą **ginti teismine tvarka** [32]. Manoma, kad įstatymų leidėjas tokiais atvejais preziumuoja esant viešąjį interesą, kurį reikia saugoti ir ginti. Be to, tai vienas iš būdų nustatyti teisės saugomą ir ginamą viešąjį interesą.

Pavyzdžiui, didesnis teismo aktyvumas viešojo intereso gynimo bylose pasireiškia tuo, kad šiose bylose teismas turi teisę savo iniciatyva rinkti įrodymus (CPK 157 straipsnis, 159 straipsnio 1 dalis, 179 straipsnis, 184

straipsnio 1 dalis, 320 straipsnio 2 dalis, 376 straipsnio 1 dalis, 414 straipsnio 1 dalis, 443 straipsnio 8 dalis ir kiti įstatymai). Tokiose bylose teismas ne tik turi teisę, bet ir privalo savo iniciatyva rinkti įrodymus, jeigu dalyvaujantys byloje asmenys tokiose bylose nepateikia įrodymų, taip pat tais atvejais, kai pateiktų įrodymų nepakanka reikšmingoms bylai aplinkybėms nustatyti. Šeimos, darbo, ypatingosios teisenos, įmonių bankroto ir restruktūrizavimo bei kitose bylose, susijusiose su viešojo intereso gynimu, apeliacinės instancijos teismas turi teisę išreikalaus naujus įrodymus ir savo iniciatyva [33].

Konstitucinis Teismas dar 1994 m. vasario 14 d. nutarime yra pabrėžęs, kad „jeigu kokios nors aplinkybės apsunkintų ar padarytų neįmanomą galimybę realiai pasinaudoti teise į teisminę gynybą, tektų pripažinti šios konstitucinės teisės deklaratyvumą. Todėl yra tikslingas ir pateisinamas atitinkamų įgalinimų, skirtų padėti būtiniais atvejais žmonėms realizuoti jų konstitucinių teisių gynybą, suteikimas įstatymu valstybės institucijoms ar jų pareigūnams, bet su sąlyga, kad tai neprieštaras Konstitucijai“ [32; 34]. Konstitucinis Teismas 1997 m. gegužės 6 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos valdininkų įstatymo 16 straipsnio pirmosios dalies 2 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ pabrėžė, kad įstatymų leidėjas turi teisę nustatyti **viešojo intereso ribas** konkrečiuose santykiuose, todėl įstatymuose, nepažeidžiant Konstitucijos, gali būti nustatyta, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar pareigūnai gali viešąjį interesą **ginti teismine tvarka**. Konstitucinis Teismas šiame nutarime nurodė, kad „viešojo intereso, kaip valstybės pripažinto ir teisės ginamo visuomeninio intereso, įgyvendinimas yra viena iš svarbiausių pačios visuomenės egzistavimo ir raidos sąlygų“ [1].

Sąvokos „viešojo intereso gynimas“ ir „viešojo intereso apsauga“ turi daug bendro, tačiau nesutampa. Be abejo, viešojo intereso gynimo ir apsaugos sąvokos yra artimos, jų taikymo sferos susikerta, tačiau viešojo intereso gynimas apima konkrečių teisinio poveikio priemonių taikymą siekiant atkurti pažeistą viešąjį interesą. Viešasis interesas saugomas nustatant teisės normas, sankcijas ir teisinę atsakomybę už atitinkamas veikas. Apsauga savo turiniu yra artimesnė teisėkūros procesui, kai teisės aktuose įteisinamas viešasis interesas, jo ribos ir įgyvendinimo garantijos. Viena iš tokių svarbiausių garantijų yra teisė kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynybos. Tokiu atveju teisminės gynybos dalykas yra viešasis interesas.

Viešojo intereso gynimas apima tik teisinių priemonių taikymą pažeidus šį interesą. Šių priemonių taikymo tikslas yra paveikti viešąjį interesą pažeidusį asmenį ir atkurti prieš pažeidžiant šį interesą buvusią padėtį, grąžinant visuomenės poreikių tenkinimo buvusias galimybes. Viešojo intereso gynybos pavyzdys civilinio proceso teisėje yra prokuroro, valstybės ir savivaldybės institucijų, visuomeninių organizacijų ir kitų asmenų ieškinys norint apginti viešąjį interesą, visi pareiškimai ypatingosios teisenos tvarka, siekiant apginti kitų asmenų teisėtus individualius ir viešąjį interesus, generalinio prokuroro prašymas dėl proceso atnaujinimo.

Viešojo intereso apsaugos sąvoka yra platesnė už viešojo intereso gynimo sąvoką. Viešojo intereso apsauga apima ne tik teisinio poveikio priemonių taikymą pažeidusiems viešąjį interesą asmenims, bet ir teisės aktuose įtvirtintas prevencines priemones bei šių priemonių įgyvendinimą, siekiant išsaugoti socialiai reikšmingų visuomenės poreikių tenkinimo esamas galimybes, sudaryti sąlygas šių poreikių tenkinimo galimybių tolesnei plėtojei ir užkirsti kelią viešojo intereso pažeidimams. Viešojo intereso apsaugos pavyzdys civilinio proceso teisėje yra normų, reglamentuojančių pagrindinius civilinio proceso teisės principus, kurie atitinka ne tik atskirų individų, bet ir visos visuomenės interesus, įteisinimas ir jų vykdymas. Tai proceso ekonomiskumo, proceso operatyvumo, kooperacijos ir kiti principai. Viešasis interesas civilinio proceso teisėje taip pat saugomas nustatant ir civiliniame procese įgyvendinant teismo pareigą rūpintis teisingu, sąžiningu, greitai, tinkamu civilinės bylos išnagrinėjimu ir galimybę teismui savo iniciatyva taikyti laikinąsias apsaugos priemones, perręngti ieškinio ribas, rinkti įrodymus, leisti skubiai vykdyti teismo sprendimus, reikšti atskirąją nuomonę, priimti nutartis dėl teisės pažeidimų pašalinimo, perręngti apeliacinio ir kasacinio skundo ribas.

Autoriaus nuomone, viešojo intereso apsaugos ir gynimo teisinės priemonės, kuriomis siekiama objektyviai, aiškiau ir tiksliau apibrėžti viešojo intereso sąvoką, nustatyti jo ribas, kriterijus ir gynimo principus, užtikrinti viešojo ir privačių interesų pusiausvyrą, reglamentuoti viešojo intereso objektus ir jo gynimo subjektų veiklą bei viešojo intereso gynimo civilinį procesą ir kita, civilinio proceso teisėje ir praktikoje galėtų būti tokios:

- 1) viešojo intereso sampratos aiškus ir tikslus formulavimas teisės aktuose ir teismų praktikoje,
- 2) viešojo intereso apsaugos ir gynimo ribų nustatymas,
- 3) viešojo intereso gynimo subjektų nustatymas ir jų veiklos teisinis reglamentavimas,
- 4) specialaus teisinio reguliavimo nustatymas atskiriems viešojo intereso objektams,
- 5) viešojo intereso apsaugos ir gynimo principų suformulavimas ir įteisinimas,
- 6) viešojo intereso kriterijų nustatymas,
- 7) viešojo intereso norminių požymių įtvirtinimas pozityviojoje teisėje,
- 8) viešojo ir privačių interesų teisingos pusiausvyros užtikrinimas,
- 9) viešojo intereso gynimo civiliniame procese teisinis reglamentavimas,
- 10) viešąjį interesą ginančių teisės normų priėmimas tik įvertinus ir suderinus visų suinteresuotų asmenų ir jų grupių interesus,
- 11) visuomenės dalyvavimo civilinėse bylose ginant viešąjį interesą įteisinimas ir teisinis reglamentavimas,
- 12) vienodos teismų praktikos formavimas civilinėse bylose ginant viešąjį interesą.

Sprendžiant viešojo intereso gynimo bylas nelengva nustatyti **viešojo intereso turinį ir jo ribas**. Viena

vertus, viešojo intereso kategorija yra sudėtinga pažintiniu moksliniu požiūriu, todėl sunku tiksliai ir išsamiai ją apibrėžti. Kita vertus, šiuolaikinės visuomenės gyvenimo dinamiškumas, politinės ir ekonominės sferos vystymosi prieštaringumas, daugybės kitų veiksnių poveikis apsunkina viešojo intereso nustatymą. Visuomenėje vienu metu veikia daugybė įvairių, skirtingų ir prieštaringų interesų, todėl atlikti jų analizę ir vertinimą, nesant konkrečių vertinimo kriterijų, yra labai sudėtinga arba net praktiškai neįmanoma. Sąvoka „visuomenės interesai“ yra nepaprastai plati. Konstitucinis Teismas savo nutarimuose yra pažymėjęs, kad Europos žmogaus teisių doktrinoje yra įsitvirtinęs požiūris, kad įstatymų leidėjas, įstatymais reguliuodamas visuomeninius santykius, gali nustatyti viešojo intereso ribas, tačiau sprendimai dėl viešojo intereso ribų ir jo patenkinimo būdų turi būti realiai pagrįsti ir teisėti [1; 32]. Pabrėžtina, kad viešasis interesas yra dinamiškas ir kinta [35], nes visuomenės poreikiai nėra statiškas reiškinys [36]. Todėl ir viešojo intereso ribos nėra statiškos. Reikmės, kurios viename visuomenės ir valstybės raidos etape galėjo būti suprantamos kaip visuomenės poreikiai, kitame visuomenės ir valstybės raidos etape gali būti vertinamos kaip neatitinkančios konstitucinės visuomenės poreikių sampratos, ir atvirkščiai [36]. Kita vertus, viešasis interesas yra labai įvairus, todėl neįmanoma iš anksto pasakyti, kokiose gyvenimo srityse viešajam interesui gali atsirasti grėsmių arba gali prireikti viešąjį interesą užtikrinti įsikišant viešosios valdžios institucijoms ar pareigūnams [31].

Minėtos aplinkybės rodo, kad neišvengiamas teisės normų, kuriose vartojama viešojo intereso sąvoka, aiškinimo nevienareikšmiškumas. Aiškos ir tikslios teisės normos garantuoja numatomumą ir teisinį tikrumą, todėl teisėkūros technika reikalauja teisės normas formuluoti kaip galima aiškiau ir tiksliau. Teisės normų tikslumo reikalavimas grindžiamas trimis argumentais. Pirmas, tikslios teisės normos garantuoja, jog panašūs atvejai bus aiškinami panašiai, o tai užtikrina teisingumą ir simbolizuoja teisės viršenybę. Antras, teigiama, kad tikslios taisyklės užkerta kelią pareigūnams nederamai naudotis savo galia arba iškelti ir įtvirtinti savo pačių subjektyvius įsitikinimus. Trečias, manoma, kad tikslios teisės normos garantuoja numatomumą, teisinį saugumą ir teisinį tikrumą. Tuomet asmenys iš anksto žino, kas leidžiama ir kokie padariniai jų laukia pažeidus taisyklę. Teisės normos tikslumas garantuoja, kad niekas nepatirs neigiamų padarinių dėl to, kaip teisės norma bus aiškinama po veiksmo. Negali būti teisinio saugumo ir teisinio tikrumo, jeigu teisės norma yra nepakankamai aiški ir tiksli, ir jeigu ji gali būti įgyvendinta tik *ad hoc* aiškinimo būdu [37, p. 327–328].

Tarp asmens teisių ir laisvių ir visuomenės interesų neretai kyla konfliktų, o kartais atsiranda ir prieštaraimų. Demokratinėje visuomenėje tokie prieštaraimai sprendžiami derinant skirtingus interesus ir siekiant nepažeisti jų pusiausvyros. Vienas iš interesų derinimo būdų yra **asmens teisių ir laisvių ribojimas**. Tokią galimybę numato ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. Pagal šią Konvenciją ir su-

siformavusią Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką tokie apribojimai galimi, t. y. laikomi pagrįstais, jeigu atitinka dvi sąlygas: 1) yra teisėti (teisėtumo kriterijus) ir 2) būtinai reikalingi demokratinėje visuomenėje (demokratinio būtinumo kriterijus). Teisėtumo kriterijus reiškia, kad **apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu**, kuris viešai paskelbiamas, o jo normos suformuluojamos pakankamai aiškiai. Įstatymais apibrėžiant teisių įgyvendinimo ribas būtina atsižvelgti į atitinkamos teisės ar laisvės paskirtį bei prasmę ir Konstitucijoje nustatytas jos ribojimo galimybes bei sąlygas. Ieškant atsakymo į klausimą, ar konkretus ribojimas yra būtinai reikalingas demokratinėje visuomenėje (demokratinio būtinumo kriterijus), pirmiausia reikia išsiaiškinti **ribojimo tikslus bei paskirtį**, o antra, nustatyti, ar ribojimo priemonės yra **proporcingos** siekiamam teisėtam tikslui.

Galimi atvejai, kai atitinkamo ribojimo prasmingumas slypi konkrečios teisės ar laisvės prigimtyje arba kai atitinkamais apribojimais siekiama išvengti kolizijos su kitomis pagrindinėmis teisėmis. Minėtais atvejais pagrindinių teisių apribojimų pagrįstumas turėtų būti vertinamas **sveiko proto ir akivaizdžios būtinybės kriterijais**. Svarbu ir tai, kad dažnai konfliktas kyla iš esmės tarp lygiaverčių konstitucinių teisių vertybių, todėl tokiomis atvejais atitinkamais apribojimais neturėtų būti smarkiai pažeidžiama buvusi jų pusiausvyrą [38].

Viešojo intereso apsauga ir gynimas yra susiję su asmens teisių ir laisvių ribojimu, todėl demokratinėje visuomenėje tai turi vykti laikantis tam tikrų teisės reikalavimų. Bendriausia prasme teisėje šis ribojimas pasireiškia žmogaus teisių ir laisvių, civilinėje teisėje – subjektinių teisių ribojimu, o civilinio proceso teisėje – dispozityvumo ribojimu ir jo išimtimis. Konstitucinis Teismas yra atkreipęs dėmesį, kad valstybės kišimasis į naudojimąsi žmogaus ir piliečio teisėmis bei laisvėmis pripažįstamas teisėtu ir būtinu, tik jei laikomasi apribojimo ir siekiamo teisėto tikslo **proporcingumo principo** [39].

Šios aplinkybės rodo, kad siekiant išvengti žmogaus teisių ir laisvių pažeidimų ir socialinių konfliktų viešojo intereso gynimas turi atitikti pozityviojoje teisėje įtvirtintus reikalavimus. Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projekte [40] siekiama įtvirtinti tokius **viešojo intereso gynimo principus**:

- 1) įstatymų viršenybės;
- 2) objektyviai svarbių, reikšmingų bei naudingų visuomenei vertybių apsaugos ir gynimo nuo teisės pažeidimų;
- 3) viešojo intereso gynimo priemonių proporcingumo ginamoms vertybėms;
- 4) draudimo nesąžiningai inicijuoti viešojo intereso gynimo procedūras bei draudimo piktnaudžiauti materialiosiomis ir procesinėmis teisėmis;
- 5) prokurorų, valstybės ir savivaldybių institucijų vykdomos viešojo intereso gynimo veiklos nešališkumo, efektyvumo ir tinkamo koordinavimo;

- 6) kooperacijos – tinkamo tarnybinio bendradarbiavimo bei bendradarbiavimo su pareiškėjais – asmenimis, kurie patenka į ginamų asmenų ratą;
- 7) viešo paskelbimo apie viešojo intereso gynimo bylų tais atvejais, kai siekiama apginti neapibrėžto asmenų skaičiaus interesus, nagrinėjimą;
- 8) valstybės paramos viešojo intereso gynimo visuomeninėms iniciatyvoms.

Viešasis interesas, kaip bendras valstybės, visos visuomenės ar visuomenės dalies interesas, turi būti derinamas su individo autonominiiais interesais, nes ne tik viešasis interesas, bet ir asmens teisės yra konstitucinės vertybės [1; 41]. Konstitucijoje įtvirtintos vertybės – asmens teisių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas ir viešasis interesas – negali būti priešingos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą [31].

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintas atviros, teisingos, darnios pilietinės visuomenės ir teisinės valstybės siekis. Jį įgyvendinant turi būti užtikrinama **interesų pusiausvyrą**. Teisinės valstybės negalima siekti pripažįstant tik vienos grupės ar vieno asmens interesus ir kartu paneigiant kitų interesus. Teisingumas yra vienas pagrindinių teisės tikslų. Jis yra viena svarbiausių moralinių vertybių ir teisinės valstybės pagrindas. Teisingumo negalima pasiekti tenkinant tik vienos grupės interesus ir kartu paneigiant kitų interesus [36]. Teisė negali remtis vien tik daugumos ar mažumos interesais [42].

Asmens teisių ir teisėtų interesų bei viešojo intereso teisingos pusiausvyros principas turėtų būti taikomas sprendžiant civilines viešojo intereso gynimo bylas, aiškinant viešojo intereso apsaugos garantijas, nustatančias civilinio proceso teisės normas.

IŠVADOS

1. Viešasis interesas – tai objektyviai egzistuojantys teisės saugomi ir ginami visuomenės ir jos atskirų grupių bendri neindividualizuoti (nepriklausantys konkrečioms asmenims) socialiniai poreikiai, kuriuos nulemia visuotinai reikšmingi stabilumo ir pozityvių pokyčių visuomenėje (bendrosios gerovės) siekiai. Viešojo intereso subjektai – visuomenė ir jos socialinės grupės. Viešojo intereso dalykas – visuotinė visuomenės gerovė.

2. Viešasis interesas yra savarankiškas teisminės gynybos ir teisinės apsaugos dalykas. Negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kad viešojo intereso negalėtų apginti teismas, į kurį buvo kreiptasi, taip pat kad teismas, spręsdamas bylą, būtų priverstas priimti tokį sprendimą, kuriuo būtų pažeidžiamas viešasis interesas.

3. Viešojo intereso apsaugos garantijos civiliniame procese dažniausiai pasireiškia kaip dispozityvumo principo ribojimai ir didesnis nei įprastai teisėjo aktyvumas.

4. Įstatymų leidėjas nustato, kokiais atvejais ir kokia tvarka įgaliotos institucijos ar asmenys gali viešąjį interesą ginti teismine tvarka. Manoma, kad įstatymo leidėjas tokiais atvejais preziumuoja esant viešąjį interesą, kurį reikia saugoti ir ginti. Be to, tai yra vienas iš būdų nustatyti teisės saugomą ir ginamą viešąjį interesą.

5. Viešojo intereso apsauga ir gynimas yra susiję su asmens teisių ir laisvių ribojimais. Civilinio proceso teisėje šie apribojimai pasireiškia dispozityvumo ribojimu ir jo išimtimis. Demokratinėje visuomenėje asmens teisių ir laisvių ribojimai turi vykti laikantis tam tikrų teisės reikalavimų. Tokie apribojimai laikomi pagrįstais, jeigu atitinka teisėtumo ir demokratinio būtinumo kriterijus. Teisėtumo kriterijus reiškia, kad apribojimai turi būti nustatomi tik įstatymu. Demokratinio būtinumo kriterijus reiškia, kad pirmiausia reikia išsiaiškinti ribojimo tikslus bei paskirtį, o po to nustatyti, ar ribojimo priemonės yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui (proporcingumo principas).

6. Viešasis interesas ir asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų apsauga bei gynimas negali būti priešinos. Šioje srityje būtina užtikrinti teisingą pusiausvyrą. Viešojo intereso bei asmens teisių, laisvių ir teisėtų interesų teisingos pusiausvyros principas turėtų būti taikomas sprendžiant civilines viešojo intereso gynimo bylas, aiškinant ir kuriant viešojo intereso apsaugos garantijas, nustatančias civilinio proceso teisės normas.

LITERATŪRA

1. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas // Žinios. 1997. Nr. 40-977.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas // Žinios. 2002. Nr. 36-1340.
3. Vaišvila A. Teisės teorija. – Vilnius, 2000.
4. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. – Vilnius: Justitia, 2003. T 1.
5. Gumbis J. Public Interest: Problem of Conceptualisation // Social Sciences. 2006. Nr. 1(51).
6. Кряжков А. В. Публичный интерес: понятие, виды и защита // Государство и право. 1999. № 10.
7. Тотьев К. Ю. Публичный интерес в правовой доктрине и законодательстве // Государство и право. 2002. № 9.
8. Тихомиров Ю. А. Право и публичный интерес // Законодательство и экономика. 2002. № 3.
9. Black's Law Dictionary. 7th ed / Bryan A. Garner, ed. – St. Paul, Minn.: West Publishing Co., 1979.
10. Gifis S. H. Law Dictionary. 4th ed. – New York: Barron's Educational Services, 1996.
11. Mescheriakoff A. S. Droit des services publics. 2me edition. – Paris, 1997; Bourjol M. Droit administratif. T. 1: L'action administrative. – Paris, 1972.
12. Guglielmi G. J., Koubi G. Droit du service public. – Paris, 2000.
13. Krivka E. Intereso problema civilinio proceso teisėje // Jurisprudencija. 2007. T. 5(95).
14. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
15. Directive 98/27/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on injunctions for the protection of consumers' interests // Official journal. 1998. L 166.
16. Афанасьев Д. В. Нарушение публичных интересов как основание для изменения или отмены судебного акта в порядке надзора // Законодательство и экономика. 2006. № 1.
17. Завадская Л. Н. Роль суда при переходе от плановой экономики к рыночным отношениям // Теория права: новые идеи. Вып. 2 / Отв. ред. Н. С. Маленин, М. М. Славин. – Москва, 1992.
18. Курбатов А. Я. Сочетание частных и публичных интересов при правовом регулировании предпринимательской деятельности. – Москва, 2001.
19. Чиркин В. Е. Общечеловеческие ценности, философия права и позитивное право // Право и политика. 2000. № 8.
20. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Žinios. 2000. Nr. 74-2262.
21. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas // Žinios. 2002. Nr. 60-2412.
22. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Žinios. 1992. Nr. 33-1014.
23. Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas // Žinios. 1991. Nr. 36-977.
24. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje *James and Others v. the United Kingdom* // <http://www.echr.coe.int>
25. Europos Žmogaus Teisių Teismo 1995 m. lapkričio 20 d. sprendimas byloje *Pressos Compania Naviera S. A. and Others v. Belgium* // <http://www.echr.coe.int>
26. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas // Žinios. 2001. Nr. 29-938.
27. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. gegužės 10 d. nutarimas // Žinios. 2002. Nr. 48-1867.
28. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2002 m. rugsėjo 19 d. nutarimas // Žinios. 2002. Nr. 93-4000.
29. Schumpeter J. A. Kapitalizmas, socializmas ir demokratija. – Vilnius: Mintis, 1998.
30. Rekosh E. Who defines the public interest? Public interest law strategies in Central and Eastern Europe. – Columbia University Budapest Law Center, 2005.
31. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimas // Žinios. 2006. Nr. 102-3957.
32. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. vasario 22 d. nutarimas // Žinios. 2001. Nr. 18-561.
33. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo senato 2004 m. gruodžio 30 d. nutarimas Nr. 51. Lietuvos Respublikos teismų praktikos, taikant Civilinio proceso kodekso normas, reglamentuojančias įrodinėjimą, apžvalga // <http://www.lat.lt>
34. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1994 m. vasario 14 d. nutarimas // Žinios. 1994. Nr. 13-221.
35. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2005 m. liepos 8 d. nutarimas // Žinios. 2005. Nr. 87-3274.
36. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. kovo 4 d. nutarimas // Žinios. 2003. Nr. 24-1004.
37. Stone Deborah. Viešosios politikos paradoksai: sprendimų priėmimo menas politikoje. – Vilnius: Eugrimas, 2004.
38. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1997 m. vasario 13 d. nutarimas // Žinios. 1997. Nr. 15-314.
39. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. sausio 7 d. nutarimas // Žinios. 2000. Nr. 3-78.
40. Lietuvos Respublikos viešojo intereso gynimo civiliniame ir administraciniame procese įstatymo projektas Nr. XP-1963 (2006-12-22) // <http://www.lrs.lt>
41. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d. nutarimas // Žinios. 2004. Nr. 181-6708.
42. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1995 m. kovo 8 d. nutarimas // Žinios. 1995. Nr. 22-516.

PUBLIC INTEREST IN THE LAW OF CIVIL PROCEDURE

Egidijus Krivka *

Mykolas Romeris University

Summary

This article analyzes the problem of a definition of the public interest in the civil procedure law and practice. The legislator not only does not explain the concept of the public interest entrenched in norms of the civil procedure law, but it also does not establish any objective criteria or normative characteristics, following which one could ensure uniform interpretation of the concept. Legal literature suggests resolving this problem by leaving interpretation of the concept of the public interest solely to the case law. Courts however do not create legal norms. Therefore, they can only evaluate this concept in a certain situation and cannot provide for any normative characteristics of the public interest. Consequently, absence of a definition of the public interest is a serious problem of interpretation and application of laws of the civil procedure. No legal security and certainty may exist, if a legal norm is not clear and precise enough and if it can only be implemented by reason of its *ad hoc* interpretation.

The article analyzes the public interest as well as provides for the subjects and object thereof. That enabled to formulate and to present a definition of the public interest. The public interest is objectively existing as well as legally protected and defended general, non-individualized (not depending to particular persons) social needs of the society or of individual groups thereof, which are determined by universally acceptable aims of stability and positive changes in the society (public good). The subjects of the public interest are the society and its social groups. The object thereof is public good of the society.

The article treats the public interest as an independent subject of legal defence and protection. It also discusses guarantees of protection of the public interest in the civil procedure. The concepts of defence and protection of the public interest are defined, as well. The article provides for legal measures of protection and defence of the public interest, which would define objectively the public interest as well as which would make such definition more clear and specific. Such measures would establish the limits and criteria of the public interest, principles of protection and defence thereof, would ensure the balance between the public and private interests as well as would regulate the objects of the public interest, activities of the subjects protected by such interest, and the civil procedure of defence of the public interest.

Protection and defence of the public interest are related with restrictions of human rights and freedoms. Consequently, the article treats such restrictions reasonable if they meet the criteria of legitimacy and democratic necessity. Restrictions can be set only by law as well as the means must be proportionate to the legitimate aim being pursued (principle of proportionality). The public interest cannot be opposed with protection and defence of personal rights, freedoms, and legitimate interests. The just balance must be ensured in this field. The principle of just balance of the public interest and of protection and defence of personal rights, freedoms, and legitimate interests should be applied when civil cases regarding protection of the public interest are heard as well as when norms of the civil procedure, which establish guarantees of protection of the public interest, are construed and created.

Keywords: public interest, protection of the public interest, defence of the public interest, subjects of the public interest, object of the public interest, principles of defence of the public interest, limits of the public interest, reconciliation of public and private interests, balance of interests.

* Mykolas Romeris University, Faculty of Law, assoc. prof. dr. of the Civil Procedure Department.